

Skadegörelse å skogen av olika djurarter.

Jag har under min levnad gjort vissa iakttagelser å skada å skog av levande djur och vill härmed lämna dessa iakttagelser till läsaren av dessa rader.

På förhand vill jag nämna att jag är ingen vän av att skogsmarken skall eller bör användas för ett magert bete för vår kreatursstam. Detta blir till förlust för ägaren av djuren och skogsmarken. Skall man hava någon avkastning av kreatur så bör de erhålla mat, helst rikligt med mat. Skall man hava någon avkastning av skogsmarken så att största möjliga avkastning av virke kan ske så finnes ingen plats för något bete bland desamma. Att hålla en mager kreatursstam som svältföder sig i skogsmarken där inget bete finnes hör väl mera till en förgången tid.

Främja kulturbete så kreaturen får mat så gör de ingen eller mycke lite skada å skogen även om de kommer till den. Det är bra för djuren att hava en rastplats i skogen när solen bränner hårt och kanske vattningsstället är beläget i skogen. Men har jag sådan mark som lämpar sig för ädlare lövträd då får man vara försiktig med kreaturen och allra helst utestänga dem från sådana områden. De ädlare lövträden ask, lönn, ek m.m. ätas begärligt av nötkreatur till fram mot hösten. Björken och boken äro ej så begärliga och svälter man ej djuren så är skadegörelsen ganska ringa å dem. I en barrskog gör inte nötkreaturen någon skada, xxx skulle de trampa på en liten plata så reser den sig igen med tiden och kanske ett frö blir nertrampat och gror som annars inte gjort det och deras spillning kommer skogen till del. Men att hava skogsmarken till rastplats för hästar äro ej så bra, åtminstone om unga plantor skola växa fram å kalhyggen, emedan hästen under sitt språng trampar hårt och förstör dessa plantor.

När jag var ung pojk så användes skogsmarken som jordbruk (svedje-

land) och bete till djuren. Skogen i hagmarkerna var ju nästan värdelös. Det var inget pris på den. Den betalade knappt arbetslönen. Vid varje bondgård hade man rätt mycket får, även getter fanns fastän ej så allmänt. Fåren och getterna inhängnade man å ett mindre område och å den magraste marken emedan nötkreaturen behövde det bästa betet. Fårens antal var i regel mycket för stort i förhållande till betet varför dessa fingo svältföda sig och gingo och letade efter mat oupphörligt. Allt vad grönt var undersöktes och fick ätas, löv, ljung, blåbärsris, lingonris, små uppväxande tall och granplantor, ja själva de yttersta riset å nya enbuskar beskattades. Ja, gärdesgårdarna omkring fårhagen måste vara väl i ordning annars koppade de över dem. Därför när man såg dessa får så var det en stor del som hade ett ~~fängsel~~ombanan, som i regel bestod av en trälista vari då båda benen, ett framben och ett bakben, voro vidfästa med läderremmar. Så länge far hade hemmandet så hade de får. En mindre del av äldre slättervångar hade utlagts till fårhage och där fick de gå en tid men när inget mer i matväg fanns för dem så drev man dem till en utmark som var större till ytan fastän något bra bete för dem var det inte men mera blåbärsris och blåbär och även lingonris. Jag hörde far säga flera gånger att så länge fåren får beta i den lilla fårhagen så blir det ingen skog där. Men om fåren fått tillräckligt stor mark med gott bete så kanske de inte varit värre mot skogen än andra djur. Jag tog bort fåren och sen fick det växa skog även i fårhagen. Getter äro mera skadliga å skogen än fåren därför att de skalav barken på små uppväxande träd och buskar. Far hade getter när jag var liten pojk men jag minns mycket väl hur de skalade av barken på träd, isynnerhet eken och fruktträden om de kom åt dem i ett obehagligt ögonblick. Jag såg även hur getterna skalade barken av unggran i Släns-
målaskogen. I den skogen fanns vid denna tid ett 20 tal getter som vistades ute i skogen året runt för de var även granbarken begärlig som föda. Efter älgens utbredning här har jag sett hur detta djur kan göra skada. Älgen äter gärna löv från trädslag som han tycker om. Vid, ekoch

sälgens löv äro mycket begärliga för honom men även unga telningar av flera lövsörter tar han gärna, såsom björk, asp, ek med flöta. Även fruktträden hälsar på honom där han får vara i fred och ej blir störd. Men värst skada tycker jag han gör å tallplanteringar och unga tallbestånd. Om vintern när det ej finnes löv att äta så angriper han grenar och topp å tallen, han når ända upp till 3 meters höjd och när en furuplanta har mist sina barr och sina friska grenar dör den ganska snart, det växer ej ut nya grenar å stammen.

Även tjädern kan göra åverkan å skogen. Jag kom en vinterdag till min furuskog där det fanns en plantering av fur. Snön hade fallit och snötäcket var omkring 40 - 50 cm, det hade bildats skare å den äldre snön och ovanpå denna skare hade kommit ett tunt lager fin spårnsnö. Tallplantorna voro just lagom höga att deras översta del av själva toppen och på en del även något av de översta grenarna voro synliga ovan snön. Å denna skarsnö hade en del tjäder slagit ner och besökt nästan varenda furuplanta på ett stort området och bitit av toppen och även av de synliga grenarna. Jag bedömde av spårens antal att minst tiotalet tjädertuppar hade ätit sig mätta av dessa furuplantor. Antalet avbitna plantor fick räknas med loco-tal och troligen kommo tjäderna igen dagen efter. Om även inte tallplantan dog av att toppen blev avbiten så skadades den i alla fall. Men en ny topp fick bildas av den kraftigaste grenen och stammen därigen blev krokig. En sommardag var jag och besåg tverne kvigor jag lejt bete för å ett bolags ägor, När jag sett kvigorerna fick jag min hemväg förbi en större odlad mosse som voro beväxt med planterad gran omkring 7 - 8 årig. Jag fick se att vid kantern av mossen voro granarna gröna, friska och mer eller mindre kraftiga. Men ute i mossen och på den allra största delen av mossen voro dessa tynande och mycket korta en stor del vissnade och döda och en del brunröda och lutande och färdiga att dö. Jag förundrade mig över detta då jag mycket väl kände till denna mosse innan den planterades med gran. Den var väl utdikad och i hög kultur när arrendatorn av mossen brukade

den och sedan överlämnade den till bolaget. Jag gick in på mossen för att närmare se på planteringen. När jag kom in på mossen bland de döende granarna märkte jag att jorden var ovanligt lös att gå över. Jag rök ner för vart fjät jag tog och ovanpå jorden var ett tjockt lager av vissnat gräs, ett lager som bildats varje år av det om hösten nedböjda gamla gräset. Nästa vår hade en ny gräs eller höskörd växt upp och som återigen vissnat ner på hösten. Jag drog upp en vissnad granplanta och fann att den inte hade några rötter. Jag drog upp flera döda granar och alla var utan rötter. Nu förstod jag varför granarna stod i lutande ställning, det fanns inga rötter som stöttade dem. Nu drog jag på antor som voro i döende tillstånd men inte riktigt döda. På dem voro också rötterna borta, men vid någon sida fanns en liten rot kvar men illa tilltygad. Jag drog upp någon som var något mera liv i men även där var de flesta rötterna borta och korta stubbar av dem som ungefär fingrars storlek fanns kvar och på några av dem fanns märken efter gnagningar i barken som var alldeles nytt gjort. Då gick det upp ett ljus för mig. I denna mosse fanns en stor mängd sorkar, troligen de svarta eller gråa sorkarna som uppehålla sig i mossjorden. När mossen ej blev brukad för gröda så växte och förökades kvickroten som fick god näring i jorden, blev hög som en grässkärd varje år till att börja med, så länge det fanns näring för den. Om hösten och vintern vissnade den ner och blev tryckt till marken och regn och snö. Nästa år en ny skörd gräs som ökade på lagret. Här under detta lager av torrt lagrat gammalt hö fick sorkarna en härlig varm fristad att bebo och föröka sig uti och i otrolig mängd. Jorden under detta torra lager av hö var så underminerad av dessa sorkars grävda gångar så att var man trödde med fötterna så rök man ner i dessa gångar. De första åren levde sorkarna kräsligt på rötterna av kvickroten och därför fick granplantorna växa tills de nått en höjd av 50 - 75 cm. Men när kvickroten tog slut på grundat av att sorken åt upp alla rötterna mere i jorden tröttnade kvickroten att växa och dog bort och sorkarna blevo nu utan mat och började nu livnära

sig av de friska fina granrötterna och när granarna ej fick hava sina fina rötter i fred började de tyna bort och slutligen dö. Tilläggas bör att denna granplantering var utförd å en mosse som var väl dikad och i god kultur och fredad för betesdjur under hela tiden som granet dog. Vid kanterna där marken bestod av klaperstensmylla och var fast då hade granarna fått vara i fred för sorkarna och där växte granarna utmärkt. När jag tänkte över detta problem av sorkarna så kom jag till det följande resultatet. Hade denna mosse med granplantor fått betas av nötkreatur så hade de ätit upp gräset och kvickrot som betas hårt utvecklas sämre och tröttnar fortare än om den inte avbetas. Någon höskörd hade ej lagrats å mossen och sorkarna hade ej fått denna för dem härliga fristad. Där kreaturen dagligen gå och beta trampas jorden till och sorkarnas grävda gångar blivit tilltrampade och förstörda. Här hade betesdjuren gjort nytta för granplanteringen. Denna bekräftelse fick jag när jag något år senare som jägare gick över en mosse som var plantad med gran. Å denna mosse som ägdes av samma bolag stod granarna tätt, voro gröna och raka med kraftiga barr, gräset var väl avbetat emellan dem och inga plantor visade tecken till att tyna bort. Jag hörde sen att den närmaste grannen till mossen hade hyrt betet för sina kreatur. En iakttagelse som jag lade på minnet skedde en gång jag ledde en kon till tjuren. I byn fanns ej någon tjur och närmaste plats där tjur fanns var i Högaböke, ungefär 4 kilometer från hemmet och vägen dit var en smal skogsväg som gick genom skogsmarker nästan hela vägen. Det var i slutet av vintern och väderleken var mild, marken var fri från snö. Vid vägkanterna var det gott om ljung, blåbärsris och plantor av gran i olika åldrar. Kreaturen hemma hade stått i ladugården om vintern och nu när jag ledda kon med ett rep ville han stanna oupphörligt och äta av det gröna riset och ljungen. Jag hade brått och drev på kon men hon blev bara ivrigare att sluka till sig av det gröna på vägkanterna. Jag observerade då att hon undvek granplantorna. Detta blev jag intresserad av varför jag på hemvägen gav mig tid till att

observera hennes sätt att välja den mat hon ville hava. Kon var nu rädd för mig emedan jag drivit på henne när hon därför skulle äta av det som fanns hade hon mycket brått, slängde ut tungan som nötkreatur bruka och samlade runt ljungen eller blåbärsriset och in med det i munnen i hastiga tempo. Jag följde med uppsärksamhet noga för att se efter om hon tog några granplantor med i svepet med tungan. Men hon tog förbi dem, så snart tungan kände granplantan gick den genast förbi. Jag stannade kon på flera ställen där jag såg granplantor dolda i ljung eller blåbärsris och lät henne äta för att kunna se efter om hon lämnade dem. Och mycket riktigt, så snart tungan kände granplantan genast slängdes munnen förbi och tungan gjorde ett nytt svep. Inte en enda granplanta förstördes. Jag tänkte då på tidningsartikeln där korrespondenten relaterade föredraget och undervisning i skogsskötseln där han skrev att det är den farliga kotungan som sveper runt i gräset och samlar in maten i munnen och då följer den lilla granplantan med. Jag tänkte jag skule haft den tidningsmannen här nu så skulle han fått se att det just var den farliga kotungan som var granplantans räddande ängel. Det var kons tunga som först avsmakade maten och det tungan ratade det fick stå kvar. Till den som vill förneka detta kan jag säga: Jag har sett det med mina egna ögon.

Som jägare har jag iakttagit att ekorren kan föröka sig oerhört mycket och att han då kan förstöra nästan all såväl tall som grankotte. Jag har vandrat igenom en viss skogsmark en vinterdag när vacker spår-snö vittnar om den mängd ekorrar som där finnes och även hur kottarna å träden är totalt bortplockade och finnes som rester inunder träden. Jag tänker då att här är en stor skadegörare å trädens fortplantning. Men om jag besöker samma skog nästa vinter eller en vinter till i spår-snö så har jag svårt för att finna ett enda spår av ekorre. Som mårdjägare så vet jag då att här har mården varit framme och dödat ekorren och jämvikten är återställd.

En iakttagelse ang. den stora mängd frön som en skog kan lämna